

Spis treści

	Kluczowe rekomendacje	3
	Wprowadzenie	5
1	10 lat liberalizacji kluczowe momenty	6
2	Liberalizacja polskiego rynku energii zwalnia	9
	Polacy nie są skłonni do zmiany sprzedawcy prądu	9
	Ceny nie zachęcają firm do wejścia na rynek sprzedaży prądu	10
	Oferta TGE nie przyciąga firm na giełdę	12
	Nieprzewidywalna marża nie motywuje do rozwoju oferty	12
	Ucieczka do przodu, czyli jak skuteczniej konkurować	13
3	Jak to robią inni	14
	Wielka Brytania	14
	Niemcy	15
	Szwecja	16
4	Rekomendacje – czyli jaki model liberalizacji w Polsce	17
	Odbiorca w centrum uwagi	17
	Organizacja sektora	17
	Infrastruktura	18
	Alternatywni dostawcy	18
	Bibliografia	20

Kluczowe rekomendacje

AUTORZY

Krzysztof Bolesta

Dyrektor ds. badań PI RESEARCH
Polityka Insight
(+48) 885 554 495
k.bolesta@politykainsight.pl

Robert Tomaszewski

Analitik ds. gospodarczych
Polityka Insight
(+48) 22 436 73 14
r.tomaszewski@politykainsight.pl

Dominik Brodacki

Konsultant Polityki Insight

REDAKCJA

Julita Żylińska

PROJEKT GRAFICZNY

Anna Olczak

Warszawa, listopad 2017

Partnerem raportu jest Fortum

POLITYKA INSIGHT dostarcza niezbędną wiedzę liderom biznesu, decydentom politycznym i dyplomatom. Nasz codzienny serwis poświęcony gospodarce, polityce i sprawom europejskim czyta blisko tysiąc osób na kierowniczych stanowiskach w Polsce i za granicą. Poprzez PI Research świadczymy też usługi analityczne na zlecenie.

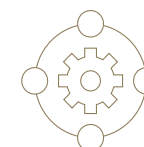

ODBIORCA W CENTRUM UWAGI

Skuteczna liberalizacja rynku energii elektrycznej wymaga postawienia odbiorców w centrum uwagi. W pierwszej kolejności należałoby lepiej zadbać o ich edukację na temat tego co oferuje wolny rynek. Świadomy odbiorca może być najlepszym regulatorem rynku.

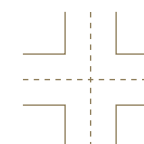
Obowiązek taryfowania odbiorców indywidualnych powinien zostać zniesiony, co pomogłoby zwiększyć konkurencję, a w efekcie podnieść jakość i różnorodność oferty dla odbiorców.

Procedura zmiany odbiorcy powinna być zorganizowana podobnie do modelu zmiany operatora sieci komórkowej, który jest prosty, szybki i powszechnie znany. Wygoda odbiorcy pozwoli mu swobodniej przebiegać w ofertach i wymuszać konkurencyjność dostawców. Istotnym czynnikiem stymulującym mobilność klientów jest też funkcjonowanie wspólnej platformy wymiany danych pomiarowych. Powinna ona zostać jak najszybciej ustanowiona.

ORGANIZACJA SEKTORA

Dominująca pozycja największych sprzedawców sprawia, że mobilność odbiorców między nimi nie ma ekonomicznego sensu. Problem potęguje fakt, że sektor jest praktycznie oligopolem kontrolowanym przez państwo. Rozwiązaniem tego, ale też innych problemów sektora byłby powrót prywatyzacji, przy wzmocnionej roli regulatora. To URE jest najlepszym gwarantem interesów odbiorców.

INFRASTRUKTURA

Dobrze rozwinięta infrastruktura podnosi efektywność całego rynku i umożliwia wprowadzanie nowych, innowacyjnych usług. Niezbędnym elementem takiej infrastruktury jest inteligentne opomiarowanie. Jego wdrożenie powinno zostać przyspieszone.

Połączenia międzysystemowe poprawiają płynność i umożliwiają arbitraż cen między rynkami wzmagając presję konkurencyjną na wszystkich dostawców. Wpływa to korzystnie, zwłaszcza na sytuację dużych odbiorców. Konieczne jest lepsze wykorzystanie istniejących połączeń oraz budowa nowych.

ALTERNATYWNI DOSTAWCY

Alternatywni dostawcy mają wciąż ograniczoną ofertę. Nie potrafią też skutecznie dotrzeć do klientów z informacją na swój temat. Konieczne jest więc poszerzanie zakresu świadczonych usług i produktów oraz wzmocnienie polityki informacyjnej. Zasadny jest rozwój współpracy sprzedawców energii z innymi branżami w celu oferowania usług w pakietach.

Wprowadzenie

Dzięki liberalizacji polskiego rynku energii elektrycznej konsumenci uzyskali liczne uprawnienia i możliwości aktywnego uczestnictwa w rynku. Jednak korzystanie z nich to wciąż rzadkość. Jak dotychczas na zmianę sprzedawcy energii elektrycznej zdecydowało jedynie 3 proc. odbiorców.

Wciąż funkcjonują mechanizmy rynkowe dyskryminujące prywatnych sprzedawców. Wpływ na to mają niewielkie zmiany cen energii w latach 2007–2017 r., utrzymujący się obowiązek taryfowania cen energii dla odbiorców detalicznych i umacniająca się pozycja państwowych koncernów energetycznych.

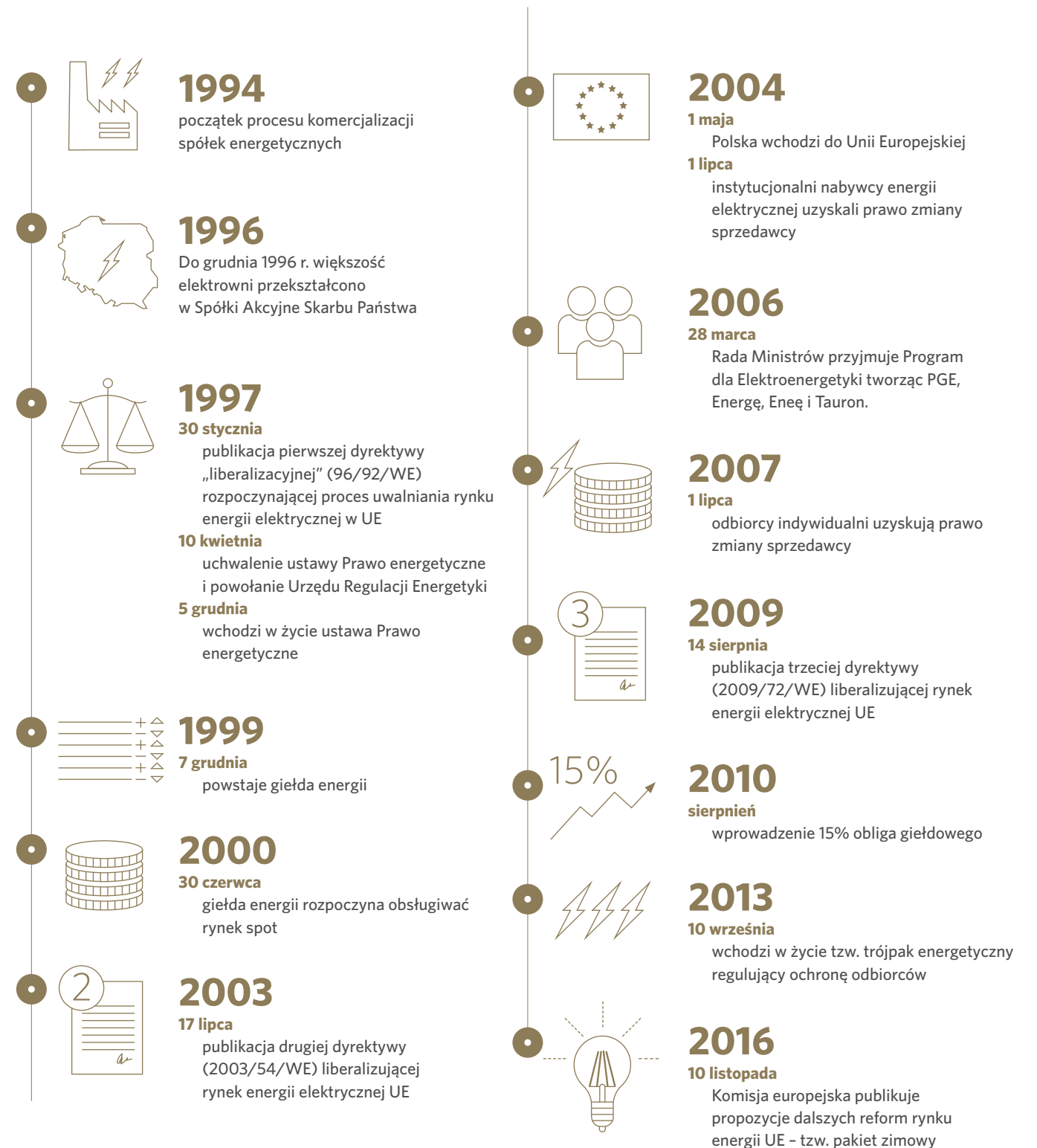
Liberalizacja wzbogaca oferty firm energetycznych, lecz dzieje się to powoli. Nowe produkty i usługi są wciąż mało popularne. Dominuje strategia konkurencyjności przy pomocy atrakcyjniejszej ceny. Ponieważ oszczędności finansowe na zamianie dostawców są ograniczone, skuteczność takiej strategii jest również ograniczona.

Polski rynek znajduje się w procesie przeobrażeń i wciąż poszukuje swojej tożsamości. Wymagania konsumentów, regulacje UE oraz potrzeby inwestycyjne sektora wymagają wielu zmian od infrastruktury po regulacje. Nowe ramy polityki energetycznej powinny odpowiedzieć na te wyzwania. W Europie jest wiele przypadków udanych i mniej udanych projektów liberalizacyjnych. Decydenci powinni wykorzystać te doświadczenia, aby dalsze zmiany na rynku doprowadziły do postawienia konsumenta na pierwszym miejscu.

10 lat liberalizacji kluczowe momenty

Przełomowym momentem liberalizacji rynku energii elektrycznej w Polsce był 10 kwietnia 1997 r., kiedy to uchwalona została ustawa Prawo energetyczne. Na mocy ustawy powołany został m.in. regulator rynku czyli Urząd Regulacji Energetyki.

konkurencyjnego rynku.

Pierwszym krokiem było rozpoczęcie w latach 1993-1995 prywatyzacji zakładów energetycznych. Przełomowym momentem był jednak 10 kwietnia 1997 r., kiedy to uchwalona została ustawa Prawo energetyczne”. Jej głównym celem było stworzenie warunków do rozwoju konkurencji w sektorze energii, zapobieganie negatywnym skutkom naturalnych monopolii przy uwzględnianiu wymogów ochrony środowiska, a także ochrony interesów odbiorców i minimalizacji kosztów¹. Na mocy ustawy powołany został też Prezes Urzędu Regulacji Energetyki. Do jego głównych zadań należy nadzór nad gospodarką paliwami i energią oraz promowanie konkurencji. Jest on więc odpowiedzialny za regulowanie działalności przedsiębiorstw energetycznych, w tym koncesjonowanie, przeciwdziałanie stosowaniu praktyk monopolistycznych oraz zatwierdzanie i kontrolowanie taryf.

Dla rynku detalicznego duże znaczenie miało powstanie 7 grudnia 1999 r., spółki Giełda Energii S.A. odpowiedzialnej za organizację w Polsce rynku hurtowego. Od powstania, Giełda stale się rozwija. 30 czerwca 2000 r., rozpoczęła obsługę fizycznego rynku spot, na którym ceny energii stanowiły odniesienie w kontraktach dwustronnych. Od 2003 r. organizuje też obrót na giełdzie towarowej.

Wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. liberalizacja sektora energii przyspieszyła. Za symboliczną datę uważa się rok 2007. Nastąpił wówczas rozdział działalności zintegrowanych pionowo spółek energetycznych (tzw. unbundling) na: wytwarzanie energii, przesył, dystrybucję oraz obrót. Dodatkowo nastąpiło wydzielenie Operatora Systemu Przesyłowego i Operatora Systemu Dystrybucyjnego. 1 lipca 2007 r. wprowadzona została zasada TPA (ang. Third Party Access), przyznająca stronom trzecim, czyli nowym graczom, dostęp do sieci energetycznych. Na rynku pojawili się alternatywni dostawcy, a odbiorcy indywidualni uzyskali prawo do zmiany sprzedawcy prądu.

W 2010 r. rynek otrzymał kolejny impuls liberalizacyjny. Na wytwórców nałożony został prawny obowiązek sprzedaży 15 proc. energii na giełdzie towarowej lub rynku regulowanym. Obligo miało wzmocnić płynność rynku poprzez zwiększenie wolumenu obrotu hurtowego, a w konsekwencji urealnić ceny. Dla pozycji odbiorców indywidualnych było to o tyle istotne, że oferowana im przez sprzedawców stawka za energię stanowi odbicie

Liberalizacja rynku energii elektrycznej jest procesem wieloetapowym. W Polsce przeszła ona bardzo długą drogę w stosunkowo krótkim czasie i docelowo powinna doprowadzić do odejścia od monopolu państwowych przedsiębiorstw na rzecz w pełni

ceny jej zakupu właśnie na giełdzie². Dla rynku wprowadzenie obowiązku oznaczało też możliwość rozwoju nowych usług i produktów, głównie w związku z dostępem do znaczących wolumenów prądu ale też ze zwiększeniem przejrzystości i przewidywalności.

Wzrost liczby sprzedawców energii i umożliwienie zmiany dostawców spowodowały konieczność wprowadzenia przepisów chroniących konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Nastąpiło to w 2013 r. poprzez wejście w życie tzw. „trójpaku energetycznego”. Nowe regulacje nałożyły na firmy m.in. obowiązek informowania klientów o przysługujących im prawach, i o sposobie wnoszenia skarg i rozstrzygania ich sporów z dostawcą energii. Pakiet określił też niezbędne elementy umowy sprzedaży prądu³. Stanowiło to istotny czynnik budowy świadomości konsumentów odnośnie ich pozycji na rynku. Miało to także sprzyjać jego równomiernemu rozwojowi.

Wraz z pojawieniem się możliwości zmiany dostawcy energii, sprzedawcy alternatywni rozpoczęli walkę o klienta. Ze względu na taryfowanie i ograniczoną w związku z tym możliwość konkutowania ceną, rozwinęły się oferty produktów i usług dodatkowych, obejmujące również te z innych branż – ubezpieczeniowej, telekomunikacyjnej, czy spożywczej.

Postępy w liberalizacji polskiego sektora energii ilustruje dorobek legislacyjny w tym zakresie. „Uwalnianie” sektora regulowane jest przez szereg aktów prawnych, które stanowią kompromis między ochroną odbiorców a swobodą rynkowej konkurencji. Główne akty prawne regulujące rynek energii elektrycznej w Polsce zostały przedstawione w Tabeli 1^{}.

Za symboliczną datę w procesie uwalniania rynku uważa się rok 2007. Nastąpił wówczas rozdział działalności zintegrowanych pionowo spółek energetycznych (tzw. unbundling) na: wytwarzanie energii, jej przesył, dystrybucję oraz obrót.

2 TGE, Historia TGE [Internet:] https://www.tge.pl/pl/9/historia-tge (dostęp: 30.10.2017 r).
3 Internetowy System Aktów Prawnych, www.sejm.gov.pl

TABELA 1 ^{}
NAJWAŻNIEJSZE AKTY PRAWNE REGULUJĄCE RYNEK ENERGII ELEKTRYCZNEJ W POLSCE

TYTUŁ	ZAKRES REGULACJI
 Prawo Unii Europejskiej	
Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/72/WE z dnia 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylająca dyrektywę 2003/54/WE (Dz.Urz. UE.L Nr 211, str. 55)	Ustanawia wspólne zasady dotyczące wytwarzania, przesyłu, dystrybucji i dostaw energii elektrycznej wraz z przepisami dotyczącymi ochrony konsumentów. Określa m. in. zasady dotyczące organizacji i funkcjonowania sektora elektroenergetycznego i otwartego dostępu do rynku, jak również prawa konsumentów oraz wymogi z zakresu konkurencji.
Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE (Dz.Urz.UE.L Nr 315, str. 1)	Ustanawia przepisy, których celem jest usunięcie barier na rynku energii oraz przewyżczenie nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku, które ograniczają efektywność dostaw i wykorzystywania energii.
Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE (Dz.Urz. UE.L Nr 140, str. 16)	Ustanawia przepisy, których celem jest usunięcie barier na rynku energii, które ograniczają rozwój odnawialnych źródeł energii. Wprowadza również krajowe cele udziału OZE w zużyciu energii.
 Prawo krajowe	
Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (Dz.U. z 2017 r. poz. 220)	Określa zasady kształtowania polityki energetycznej państwa oraz prawo zakupu energii od wybranego przez odbiorcę sprzedawcy. Ponadto reguluje działalność przedsiębiorstw energetycznych (m.in. ich obowiązki informacyjne), warunki rozwiązania umowy ze sprzedawcą, przesłanki zawierania umów ze sprzedawcą rezerwowym, tryb rozwiązywania sporów przez Prezesa URE a także określa organy właściwe w sprawach gospodarki paliwami i energią.
Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks Postępowania Administracyjnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257)	Określa ogólne zasady przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków w URE.
Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zasadach pokrywania kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej (Dz.U. z 2017 r. poz. 569)	Określa zasady przedterminowego rozwiązywania umów długoterminowych i finansowania powstałych w związku z tym kosztów.
Ustawa z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz.U. z 2016 r. poz. 1823)	Określa obowiązki informacyjne przedsiębiorców w zakresie korzystania z pozasądowego rozwiązywania sporów z konsumentami, zasady prowadzenia postępowań oraz zadania Prezesa UOKiK w tym zakresie.
Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2017 r. poz. 229)	Określa warunki rozwoju i ochrony konkurencji, zasady tej ochrony, tryb przeciwdziałania praktykom ograniczającym konkurencję oraz zakres kompetencji Prezesa UOKiK.
Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2017 r. poz. 683)	Określa prawa przysługujące konsumentowi, w tym obowiązki przedsiębiorcy zawierającego umowę z konsumentem, zasady i tryb zawierania umowy na odległość i wykonywania prawa odstąpienia od umowy.
Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. z 2016 r. poz. 3)	Określa nieuczciwe praktyki rynkowe w działalności gospodarczej i zawodowej oraz zasady przeciwdziałania im.

Źródło: Opracowanie własne

Liberalizacja polskiego rynku energii zwalnia

Proces liberalizacji polskiego rynku energii trwa już 10 lat. Jednak pomimo wprowadzenia wielu ważnych reform tempo zmian i osiągnięte efekty nie są zadowalające. Przede wszystkim konkurencji nie sprzyja struktura rynku. Dominacja państwowych podmiotów, a wręcz ich rosnący udział w rynku powoduje jego hibernację. Niechęć do zmian, nacisk na inwestycje odtworzeniowe i brak chęci walki o klienta rzutują na cały rynek. Dochodzą do tego inne czynniki takie jak słabo rozwinięty rynek hurtowy, brak wypracowanych standardów zarządzania danymi klientów, czy też brak świadomości klientów odnośnie możliwości zmiany sprzedawcy energii. Nie bez znaczenia jest koncentrowanie się konsumentów na aspekcie cenowym liberalizacji. Brakuje informacji na temat innych aspektów, jakimi różnią się od siebie dostawcy, czy o proponowanych usługach dodatkowych.

Polacy nie są skłonni do zmiany sprzedawcy prądu

W pierwszych latach po otwarciu rynku liczba odbiorców, którzy decydowali się na zmianę sprzedawcy prądu rosła w tempie w dwu – a nawet trzykrotnym. Jednak od 2012 r. tempo sukcesywnie spada. Według danych Urzędu Regulacji Energetyki (URE) na koniec lipca 2017 r. tylko 517 tys. odbiorców w Polsce zdecydowało się na skorzystanie z zasady TPA, czyli niespełna 3 proc. rynku Tymczasem prognozy URE mówiły o co najmniej 1 mln odbiorców TPA już na koniec 2015 r. Rezultat ten słabo też wypada w porównaniu z innymi państwami. Liderem, jeśli chodzi o zmianę sprzedawcy, jest Wielka Brytania (4,8 mln zmian w 2016 r. i już 3,5 mln w 2017 r.)⁴. Polska odstaje również od Niemiec (4 mln w 2015 r.⁵). Wykres 1

Znikomej skłonności do zmiany dostawcy nie można tłumaczyć brakiem świadomości. Przeprowadzone w 2015 r. przez Instytut GfK Polonia badanie pokazało, że aż 88 proc. respondentów ma świadomość prawa do zmiany sprzedawcy energii elektrycznej. Najbardziej świadome są tego osoby w wieku 30-39 lat (93 proc.). Słabiej doinformowane na ten temat są osoby w wieku powyżej 60 r.ż. (83 proc.). Z drugiej strony tylko

12 proc. respondentów zadeklarowało, że poszukiwało informacji o alternatywnych ofertach, a jedynie 7 proc. deklarowało zainteresowanie zmianą⁶. Co ciekawe, wyniki badania pokazały, że zainteresowanie alternatywnymi dostawcami można stymulować. Zdecydowanie wyższy poziom świadomości i skłonności do zmiany sprzedawcy cechuje osoby, którym proponowano już taką możliwość.

Odbiorcy w Polsce mają ograniczone zaufanie do akwizytorów proponujących zmianę dostawcy. Może to wynikać z faktu, że bywają tacy, którzy przedstawiają się jako pracownicy URE lub przedstawiciele dotychczasowego sprzedawcy energii. W 2016 r. zarejestrowano aż 2,3 tys. próśb odbiorców o interwencję regulatora w sprawach dotyczących nieuczciwych praktyk przedsiębiorstw obrotu. 119 z nich przekazano Prezesowi UOKiK do oceny jako sprawy mogące wskazywać na niezgodne z prawem działania przedstawicieli sprzedawców⁷. Łącznie nałożono 480 kar pieniężnych. Najwięcej z nich dotyczy właśnie podszywania się pod pracowników dotychczasowego sprzedawcy, ale też celowego podania niepełnej informacji o warunkach oferty oraz stosowania w umowach klauzul niedozwolonych⁸.

Według danych Urzędu Regulacji Energetyki na koniec lipca 2017 r. tylko 517 tys. odbiorców w Polsce zdecydowało się na skorzystanie z zasady TPA, czyli niespełna 3 proc. rynku.

4 Energy UK, 2016: A record year for consumers switching [Internet:] www.energy-uk.org.uk/press-releases/370-2017/6000-2016-a-record-year-for-consumersswitching.html (dostęp: 27.09.2017).

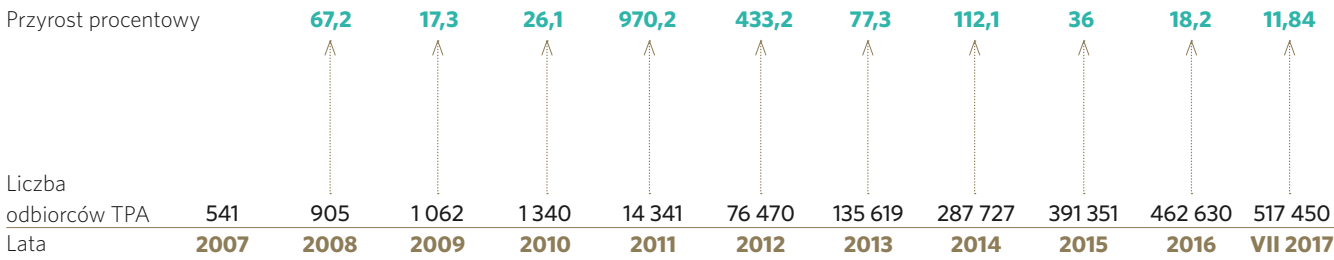
5 Bundesnetzagentur, Press Release. Energy Monitoring Report 2016 published by the Bundesnetzagentur and the Bundeskartellamt, s. 1 [Internet:] https://www.bundesnetzagentur.de/SharedDocs/Downloads/EN/BNetzA/PressSection/PressReleases/2016/161130_Monitoring.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (dostęp: 27.09.2017).

6 GfK Polonia, Prezentacja wyników z badania świadomości klientów indywidualnych w zakresie zmiany sprzedawcy energii elektrycznej oraz praktyk rynkowych sprzedawców, Katowice 2015, s. 7-10.

7 Urząd Regulacji Energetyki, Charakterystyka rynku energii elektrycznej 2016 [Internet:] <https://www.ure.gov.pl/pl/rynki-energii/energia-elektryczna/charakterystyka-rynku/7040,2016.html> (dostęp: 27.09.2017 r.)

8 Ibidem.

WYKRES 1
DYNAMIKA ZMIANY SPRZEDAWCÓW ENERGII ELEKTRYCZNEJ W GRUPIE
TARYFOWEJ G (GOSPODARSTWA DOMOWE) W LATACH 2007 – VII 2017

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Urzędu Regulacji Energetyki

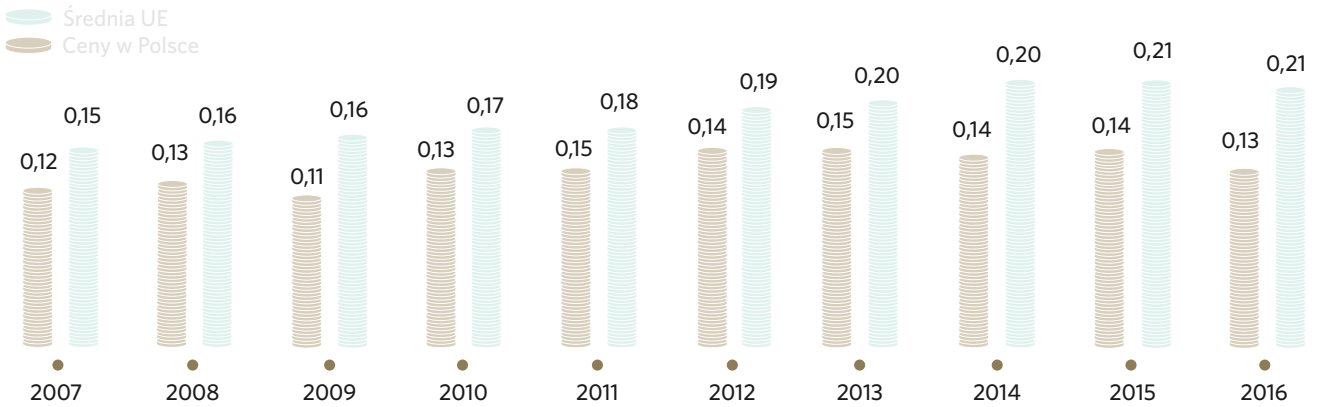
Ograniczone zaufanie do przedstawicieli alternatywnego dostawcy powoduje większe przywiązanie do tradycyjnego źródła zaopatrzenia. Przedsiębiorstwa często wykorzystują ten fakt proponując odbiorcom zawarcie umowy lojalnościowej np. gwarantującą stałą cenę, która jest z reguły wyższa od cen konkurencji. Zdarza się też, że nadużywając zaufania swoich klientów, tradycyjni dostawcy dopuszczają się czynów nieuczciwej konkurencji⁹.

Polacy są przywiązani do największych, państwowych sprzedawców, również ze względu na niewielki poziom oszczędności, jaki mogą osiągnąć przy zmianie. Przyjmując, że przeciętnie czteroosobowe gospodarstwo domowe w Warszawie zużywa 2000 kWh energii elektrycznej rocznie, to zmiana sprzedawcy może przynieść 400 zł oszczędności w skali roku ale może to być też kilka lub kilkanaście złotych. W perspektywie miesiąca różnica może

W Polsce oszczędności na rachunkach za prąd nie mobilizują konsumentów do szukania alternatywnych dostawców. Na bardziej rozwiniętych rynkach nawet perspektywa stosunkowo niskich oszczędności skłania do zmiany dostawców energii elektrycznej.

9 UOKiK, Energa Obrót: postępowanie UOKiK [Internet:] https://uokik.gov.pl/aktualnosci.php?news_id=12277&print=1 (dostęp: 8.10.2017 r.).

WYKRES 2
UŚRĘDNIONE CENY ENERGII DLA ODBIORCÓW INDYWIDUALNYCH
W LATACH 2007-2016 (W EURO ZA KWH)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat

być niezauważalna¹⁰. Warto jednak zauważyć, że nawet niskie oszczędności skłaniają do zmiany dostawców w innych państwach, czy innych sektorach, np. telekomunikacyjnym.

Ceny nie zachęcają firm do wejścia na rynek sprzedaży prądu

Niewielkie różnice w cenach nie tylko zniechęcają do zmiany dostawcy ale stanowią też barierę wejścia na rynek alternatywnych dostawców. W latach 2007-2016 wzrost cen energii elektrycznej w Polsce dla klientów indywidualnych wyniósł 9,5 proc., przy unijnej średniej na poziomie 34,1 proc. Obecnie cena energii elektrycznej w Polsce należy do najniższych w Europie. To wynik zróżnicowanych kosztów wytwarzania, Wykres 2 dystrybucji i sprzedaży energii, a także różnego stopnia i struktury opodatkowania oraz istniejących systemów wsparcia określonych technologii wytwarza-

10 Urząd Regulacji Energetyki, Kalkulator taryf elektroenergetycznych [Internet:] https://ure.gov.pl/ftp/ure-kalkulator/ure/formularz_kalkulator_html.php (dostęp: 27.09.2017).

nia¹¹. Np. w Polsce udział podatków i innych opłat w cenie energii wynosi ok. 22 proc., podczas gdy w Niemczech i Danii przekracza 50 proc¹².

Niskie, nominalne ceny energii nie oznaczają jednak, że potencjał ich wzrostu jest wysoki. Ilustruje to porównanie cen energii elektrycznej przy uwzględnieniu parytetu siły nabywczej. Uwzględniając ten czynnik stawki, w Polsce są jednymi z najwyższych w Europie (0.25 €/kWh przy średniej unijnej na poziomie 0.21 €/kWh). W tym zestawieniu Polska plasuje się na piątym miejscu w Unii (dane za II kwartał 2015 r.)¹³. Wykres 3

11 Dobry prąd, Ile kosztuje kWh w Polsce i w Europie? [Internet:] dobryprad.pl/kwh-cena (dostęp: 27.09.2017 r.).
12 Eurostat, Energy prices in the EU in 2015 Household electricity prices rose by 2.4%... while household gas prices fell by 1.7%, s. 3 [Internet:] ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7405554/8-27052016-A-P-EN.pdf/b5652235-2df1-47ed-84c6-701614849b3a (dostęp: 27.09.2017 r.).
13 Ibidem.

Narzędziem kontroli poziomu cen prądu jest taryfowanie. Wymóg zatwierdzania taryf przez Prezesa URE jest istotną barierą wejścia na rynek sprzedawców alternatywnych, ogranicza bowiem do minimum możliwości konkurencji ceną. Wciąż obowiązujący system w założeniu miał ważyć interesy wielu podmiotów sektora energii. W ciągu ostatnich 10 lat rzeczywistość rynkowa uległa jednak zmianie i obecnie jest to rozwiązanie faworyzujące tradycyjnych sprzedawców z dominującym udziałem Skarbu Państwa, które blokuje dalszy postęp liberalizacji rynku¹⁴. Tabela 2

14 B. Derski, Dlaczego Polacy nie zmieniają sprzedawcy energii? [Internet:] wysokienapiecie.pl/rynek/712-zmiana-sprzedawcy-energii-pradu-ceny-najtaniej (dostęp: 27.09.2017 r.).

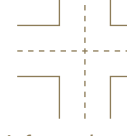
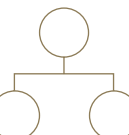
WYKRES 3
CENY ENERGII DLA ODBIORCÓW INDYWIDUALNYCH W LATACH 2007-2017
(W EURO ZA KWH) PRZY UWZGLĘDNIENIU PARYTETU SIŁY NABYWCEJ*

Źródło: Eurostat, Electricity prices for household consumers – bi-annual data

* przy uwzględnieniu podatków i opłat lokalnych

TABELA 2
KLUCZOWE BARIERY LIBERALIZACJI RYNKU ENERGII ELEKTRYCZNEJ W POLSCE

Kategoria	Barier	Kategoria	Barier
 Społeczne	✦ niska świadomość konsumentów na temat alternatywnych ofert; ✦ obawa przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi; ✦ mało efektywna polityka informacyjna.	 Prawne	✦ nierozwinięta instytucja partnerstwa publiczno-prywatnego; ✦ brak transparentności i częsta zmienność przepisów.
 Finansowe	✦ niedobór środków na realizację inwestycji i nieefektywne mechanizmy ich pozyskiwania; ✦ niskie ceny energii; ✦ brak restrukturyzacji tradycyjnych segmentów wytwarzania energii.	 Infrastruktur	✦ przestarzała infrastruktura sieciowa i bloki energetyczne oraz wysoki poziom dekapitalizacji majątku dystrybucyjnego; ✦ niedostateczny rozwój infrastruktury przesyłowej; ✦ brak inteligentnego opomiarowania ✦ niska podaż mocy wytwórczych
 Strukturalne	✦ funkcjonowanie na rynku dużych przedsiębiorstw zintegrowanych pionowo z dominującym udziałem Skarbu Państwa; w tym niewłaściwa konsolidacja sektora		

Źródło: opracowanie własne

Oferta TGE nie przyciąga firm na giełdę

Wpływ na cenę energii dla odbiorców indywidualnych, w tym na ich sytuację, ma m.in. płynność rynku hurtowego. W 2010 r. na wytwórców został nałożony obowiązek sprzedaży 15 proc. energii na giełdzie towarowej lub rynku regulowanym. Oprócz tego cały swój prąd na giełdzie musiały sprzedawać spółki otrzymujące rekompensaty z tytułu rozwiązania kontraktów długoterminowych na zakup energii. Miało to stanowić instrument rozwoju TGE. W latach 2010-2015 obligo przyczyniło się do zdecydowanego zwiększenia wolumenu obrotu na giełdzie z 74 TWh do 162 TWh. To zaś wpływało na większą skłonność do zawierania transakcji przez inne podmioty. Dzięki temu ceny hurtowe były na stosunkowo stabilnym poziomie, co stanowiło wiarygodne odniesienie dla proponowanych przez nich stawek. Zyskiwali na tym i nowi sprzedawcy, i odbiorcy.

W grudniu 2016 r. upłynął okres obowiązywania niektórych kontraktów długoterminowych dużych spółek (w tym przede wszystkim PGE), co było jednoznaczne ze spadkiem obliga do 15 proc. rynku. W konsekwencji TGE boryka się obecnie ze zmniejszeniem płynności. Obroty na rynku terminowym spadły do poziomu 99 TWh w 2016 r.

(tj. o ok. 38 proc.). Prognozy mówią, że w 2017 r. mają one spaść nawet do 57 TWh¹⁵. Stanowi to duże zagrożenie dla TGE, gdyż jak się okazuje, bez prawnego przymusu duże firmy nie są zainteresowane handlem na tej platformie. Spadek obrotów powoduje też niepewność co do przyszłych cen energii, gdyż tracą one swój rynkowy charakter.

Nieprzewidywalna marża nie motywuje do rozwoju oferty

Jednym ze składników ceny dla odbiorców indywidualnych jest koszt energii nabywanej na rynku hurtowym. Zestawienie tych dwóch pozycji pokazuje marżę firm uzyskiwaną ze sprzedaży prądu. W latach 2007 – 2016 można było zaobserwować duże wahania cen hurtowych w stosunku do stawek detalicznych, co powodowało z kolei dużą zmienność wysokości marży. Wykres 4

W przypadku grupy taryfowej G11 cena zakupu energii elektrycznej podlega nieustannym wahaniom na rynku hurtowym, podczas gdy taryfy regulowane przez URE utrzymują się na stabilnym poziomie. Tym samym taryfy nierzadko

15 Towarzystwo Obrotu Energią, Raport TOE. Analiza płynności rynku energii elektrycznej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem rynku giełdowego, Warszawa 2017, s. 4.

nie odzwierciedlają zmian na rynku hurtowym, co z kolei rzutuje na wysokość marży. Ponadto obecny system taryfowy zmusza sprzedawców alternatywnych do obniżania stawek dla odbiorców, co przekłada się na niższy zysk. Warto zauważyć, że w wartościach tych zawarte są także koszty własne spółki dystrybucyjnej, koszt usług przesyłowych oraz podatki (lokalne, akcyza i VAT). Powoduje to, że faktyczny zysk sprzedawcy energii jest jeszcze mniejszy. Tym samym dla mniejszych spółek długofalowe planowanie rozwoju nowych usług i produktów jest bardzo ryzykowne.

Ucieczka do przodu, czyli jak skuteczniej konkurować

Liberalizacja rynku energii elektrycznej zwalnia ale nie oznacza to, że nie ma na horyzoncie ciekawych trendów. Energia elektryczna przestaje być towarem wyjątkowym, a zaczyna być traktowana jak każdy inny, przez co można ją sprzedawać w pakiecie z innymi produktami i usługami. Otwarcie rynku i rosnąca świadomość klientów sprawiły, że firmy sprzedające prąd coraz częściej dołączają do swojej oferty możliwość wsparcia technicznego, ubezpieczenia, pomocy w instalacji ogniw fotowoltaicznych, czy nawet usługi prawne bądź pakiety medyczne. Co więcej, podmioty z innych branż, np. banki lub telekomy, coraz chętniej wchodzą w sojusze ze sprzedawcami energii i wspólnie oferują np. opłacanie faktur elektronicz-

nych w ramach systemu bankowości internetowej odbiorcy (tzw. click and pay), czy też zniżki na energię dla klientów poszczególnych operatorów sieci telefonii komórkowej. Zauważalna jest też sytuacja odwrotna. Na rynku pojawiają się nowi gracze z innych sektorów. Oferują oni często sprzedaż prądu jako usługę uzupełniającą ich ofertę podstawową. Dotyczy to w szczególności firm z branży telekomunikacyjnej. Energia jest u nich rozliczana razem z opłatą za telefon, internet, czy telewizję. Ich przewagą jest duże doświadczenie w sprzedaży tych produktów, co przyciąga coraz więcej odbiorców.

Wpływ liberalizacji jest też widoczny w innym podejściu do klienta. Pojawiają się oferty w zakresie dedykowanej formy rozliczeń, elastycznych terminów płatności, stale podnoszony jest też poziom spersonalizowanej obsługi. Infolinie są zastępowane przez komunikację elektroniczną. Wyraźnie widać, że poziom satysfakcji klienta rośnie nie tylko ze względu na niską cenę prądu, bogatą ofertę dodatkowych usług, lecz również w związku ze zmianą jakości komunikacji¹⁶.

16 PwC Polska Sp. z o.o., ING Bank Śląski S.A., Koniec tradycyjnej energetyki? – Jak wybrać w dobie zmian. Raport PwC i ING Banku Śląskiego, s. 18-23 [Internet:] https://www.pwc.pl/pl/publikacje/assets/pwc-ing-raport-koniec-tradycyjnej-energetyki.pdf (dostęp: 14.09.2017 r.).

WYKRES 4 ZMIENNOŚĆ WYSOKOŚCI MARŻY ZE SPRZEDAŻY ENERGII W LATACH 2007-2016

 Rok	 Cena za 1 kWh na rynku hurtowym (w euro)	 Cena za 1 kWh na rynku detalicznym (w euro)	 Marża (w tym koszty) (w euro)
2007	0,13	0,45	0,32
2008	0,16	0,50	0,35
2009	0,20	0,53	0,33
2010	0,20	0,55	0,36
2011	0,20	0,56	0,36
2012	0,20	0,57	0,38
2013	0,18	0,58	0,40
2014	0,16	0,56	0,40
2015	0,17	0,57	0,40
2016	0,17	0,52	0,35

Źródło: opracowanie własne na podstawie corocznej informacji Prezesa URE w sprawie średniej ceny sprzedaży energii elektrycznej na rynku konkurencyjnym

Jak to robią inni

Liberalizacja rynków energii elektrycznej nie jest procesem identycznym dla wszystkich. W różnych państwach UE proces ten zaczynał się w innym czasie, ma swoją narodową specyfikę i wypełnia określone cele. Polska rozpoczęła otwieranie rynku nieco później niż wiodące w tym zakresie państwa, a co za tym idzie może uczyć się na ich błędach.

WIELKA BRYTANIA

Ceny hurtowe IQ 2017 r.

55,8 €/MWh

Średnia stawka dla gospodarstw domowych – szacunek na IQ 2017 r.

0,2 €/MWh

Udział podatków i innych opłat w cenie energii

5 %

Taryfy regulowane dla gospodarstw domowych

Nie

⚡ Jednym ze wzorów do naśladowania jest Wielka Brytania, gdzie funkcjonuje już w pełni zliberalizowany rynek energii elektrycznej. Kluczowe reformy zapoczątkowano już w 1990 r. W pierwszej kolejności dokonano prywatyzacji odpowiedzialnej za przesył Centralnej Komisji Wytwarzania Energii Elektrycznej (ang. *Central Electricity Generating Board, CEGB*). W efekcie powstały trzy przedsiębiorstwa wytwarzające energię, operator sieci oraz 12 spółek dystrybucyjnych. Ich działalność była w praktyce regionalnym monopolem regulowanym przez powołany Urząd Regulacji Energii Elektrycznej (ang. *Office of Electricity Regulation OFFER*, obecnie *Office of Gas and Electricity Markets, Ofgem*).

⚡ Do 2000 r. spółki dystrybucyjne zostały w pełni sprywatyzowane. Zbiegło się to w czasie z umożliwieniem w latach 1998 – 1999 odbiorcom zmiany sprzedawcy¹⁷. Obecnie 10 największych przedsiębiorstw (w tym zagranicznych) posiada ok. 90 proc. udziału w segmencie wytwarzania. Dodatkowo funkcjonuje 14 spółek pełniących rolę OSD. Wprowadzie konsumenci mogą wybierać z ponad 300 sprzedawców energii, to jednak około 90 proc. udziału w rynku wciąż posiada 6 największych firm. Żadna z nich nie ma jednak pozycji dominującej. Sprzyja to rozwojowi konkurencyjności i nie blokuje możliwości działania przez mniejsze firmy. W 2016 r. udział dostawców alternatywnych wynosił prawie 8 proc. Ostatni wzrost tego segmentu rynku był związany z planami przymusowego podziału działalności tzw. „wielkiej szóstki” na spółki wytwarzania i sprzedaży, co miało poprawić poziom rynkowej rywalizacji¹⁸.

⚡ W Wielkiej Brytanii ceny energii dla gospodarstw domowych są niskie. W pierwszym kwartale 2017 r. średnia stawka wynosiła zaledwie 19,5 ct./kWh i była zdecydowanie niższa od średniej UE (20,52 ct./kWh)¹⁹. Uwzględniając poziom dochodów była to jedna z najniższych stawek w Europie. Wpływa na to m. in. bardzo niewielki udział w cenie podatków i innych opłat (zaledwie ok. 5 proc.)²⁰. Dodatkowo w 2001 r. w pełni zrezygnowano z regulacji cen. Tym samym podlegają one wyłącznie mechanizmom rynkowym.

⚡ Pełna deregulacja cen początkowo ograniczała wzrost liczby nowych sprzedawców. Docelowo przyczyniło się to jednak do dynamicznego rozwoju ich oferty, gdyż przy niskich stawkach na znaczeniu zyskały usługi dodatkowe. W Wielkiej Brytanii konsumentom oferuje się np. upusty w cenie energii przy zmianie sprzedawcy, zniżki w sklepach partnerskich, możliwość wypożyczania, zakupu lub serwis urządzeń zwiększających oszczędność energetyczną, czy też doradztwo energetyczne. W połączeniu ze skuteczną polityką informacyjną poskutkowało to wysokim stopniem uświadamienia konsumentów co do możliwości zmiany sprzedawcy. W świetle badań ponad 90 proc. społeczeństwa zna przynajmniej jednego dostawcę alternatywnego zaś ok. 40 proc. zna swoją taryfę i ma dobre rozeznanie w ofercie innych sprzedawców. W zakresie poziomu świadomości odbiorców na rynku energii Wielka Brytania jest zdecydowanym liderem w UE. Co roku o zmianie dostawcy postanawia kilka milionów osób. O skali i tempie liberalizacji świadczy fakt, że już w 2009 r. na taki krok zdecydowało się 18 proc. odbiorców indywidualnych (ok. 5 mln osób). Wpływ na tak dużą popularność zmiany dostawcy ma m.in. bardzo prosta i zrozumiała procedura tego procesu²¹.

17 British Embassy Tokyo, UK Energy Innovation. The history and current status of the UK’s electricity and gas markets, s. 6-7 [Internet: <https://app.box.com/s/vxa9bpoav21alu4iv6msb5y61c81tqbe> (dostęp: 30.10.2017 r.).

18 Energetyka w Wielkiej Brytanii. Największe koncerny zostaną podzielone?

[Internet:] <https://www.money.pl/gospodarka/uniaeuropa/wiadomosci/artukul/energetyka/w/wielkiej/brytanii/najwiesze/koncerny/zostana/podzielone,71,0,1502023.html> (dostęp: 31.10.2017 r.).

19 Eurostat, Electricity prices by type of user [Internet:] <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=ten00117> (dostęp: 30.10.2017 r.).

20 Eurostat, Energy prices in the EU in 2015.. op. cit., s. 3.

21 RWE, Barometr Rynku Energii RWE Jak przyjazne dla klienta są rynki energii w Europie?, Warszawa 2011, s. 37-40.

⚡ W Wielkiej Brytanii dobrze rozwinięty jest też rynek hurtowy. Duży udział w jego kształtowaniu miał rząd, ale obyło się bez wprowadzenia obliga giełdowego. Regulator odpowiada jedynie za monitorowanie działań uczestników obrotu oraz wspomaganie konkurencji²².

⚡ Cechą charakterystyczną brytyjskiego rynku jest mocne wspieranie rozwoju alternatywnych źródeł wytwarzania energii. Dokonuje się to m. in. poprzez nałożenie na handlujących obowiązku pokrywania części wolumenu z OZE. Obowiązuje też tzw. podatek węglowy (5 funtów za każdą tonę wyemitowanego CO2, oprócz obowiązku wynikającego z europejskiego systemu handlu emisjami EU ETS). W rezultacie ceny na rynku hurtowym w zestawieniu z innymi państwami są wysokie, co pośrednio wiąże się też ze słabo rozwiniętą wymianą z państwami kontynentalnej Europy. W pierwszym kwartale 2017 r. wyniosły one średnio 55,8 euro za 1 MWh, podczas gry w Niemczech wynosiły 41,3 euro, a w Szwecji jedynie 32 euro²³. Nie wpływa to jednak negatywnie na płynność rynku – wolumen hurtowej sprzedaży w Wielkiej Brytanii od lat jest obok obrotu na Nord Pool największy w Europie. Ceny energii na rynku hurtowym odzwierciedlają rzeczywistą sytuację na rynku. Są też bardziej przewidywalne, co skutkuje stałym poziomem uzyskiwanej marży ze sprzedaży na rynku detalicznym. Pozwala to na efektywne zakładanie osiągnięcia konkretnego zysku.

⚡ Rynek brytyjski pozostaje pionierem jeśli chodzi o reformowanie rynku energii. 12 października rząd opublikował projekt ustawy Energy Price Cap Bill wprowadzający maksymalne ceny na energię elektryczną i gaz dla gospodarstw domowych. Jest to zdecydowana zmiana kursu uwalniania rynku ale wpisuje się w ostatnie działania Brytyjczyków, takie jak wprowadzenie kontraktów różnicowych, czy rynku mocy. Dowodzi to, że przyszłe kierunki rozwoju rynków energii nie są oczywiste.

⚡ Rynek niemiecki cechuje wysoka płynność, bardzo szeroka oferta przedsiębiorstw energetycznych i wysoki poziom rozwoju infrastruktury, za wyjątkiem połączeń północ-południe, które stanowią od lat główny problem integracji OZE. Zaawansowana liberalizacja nie przeszkadza wysokiemu poziomowi ochrony konsumentów, który zapewniają odpowiednio zaprojektowane mechanizmy rynkowe.

⚡ Liberalizacja niemieckiego rynku energii rozpoczęła się w 1998 r. wraz z prywatyzacją przedsiębiorstw energetycznych, które były wcześniej regionalnymi monopolistami. Zmniejszenie rynkowej koncentracji doprowadziło do ograniczenia udziału największych firm (RWE, EnBW, E.ON i Vattenfall) do ok. 30 proc. Państwo ma na nie wpływ głównie poprzez regulacje, gdyż większościowe udziały znajdują się w rękach prywatnych. Oprócz dużych graczy, na rynku funkcjonuje ponad tysiąc sprzedawców alternatywnych. Jest to zatem rynek o niskim poziomie koncentracji i bardzo konkurencyjnej strukturze.

⚡ Niemcy nie regulują cen energii dla odbiorców. Ceny energii dla gospodarstw domowych są wysokie. W pierwszym kwartale 2017 wynosiły one 30,1 ct./kWh i były zdecydowanie wyższe od średniej UE. Jednakże uwzględniając siłę nabywczą, stawka ta wynosi 28,3 ct./kWh, a więc jest porównywalna z cenami w Polsce. Na poziom cen duży wpływ mają podatki i inne opłaty, które stanowią około 52 proc. ceny. W tym względzie Niemcy ustępują jedynie Danii, gdzie aż 69% ceny energii to podatki. W obu państwach na wysoki poziom dodatków do ceny mają systemy wsparcia alternatywnych źródeł energii.

⚡ Wysokie ceny nie zniechęcają do zmiany sprzedawcy. Podobnie jak w Wielkiej Brytanii konsumenci mogą wybierać spośród ofert zawierających różne dodatkowe towary i usługi takie jak m.in. możliwość dokupienia lub wypożyczenia urządzeń zwiększających oszczędność energetyczną, czy doradztwo energetyczne w zakresie zmniejszenia zużycia prądu. Dostępne są zniżki w sklepach partnerskich i karty podarunkowe. Oferta firm jest zróżnicowana, co wpływa również na wzrost świadomości społeczeństwa oraz stale rosnącą skalę zmiany dostawcy energii (obecnie około 5 proc. rocznie).

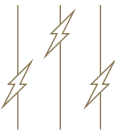
⚡ Wpływ na sytuację odbiorców indywidualnych i cenę energii ma wysoka płynność na rynku hurtowym. W przeciwieństwie do rynku detalicznego stawki na giełdzie należą do bardzo niskich. Jest to spowodowane wysoką produkcją energii z OZE, które charakteryzują się zerowymi kosztami krańcowymi wytwarzania. Nie bez znaczenia są też koszty wytwarzania energetyki jądrowej oraz konwencjonalnej – te ostatnie korzystają ostatnio na niskich cenach węgla i gazu.

⚡ Niskie ceny na rynku hurtowym poprawiają jego płynność. Wolumen sprzedaży na Europejskiej Giełdzie Energii w Lipsku (European Energy Exchange, EEX) jest najwyższy w Europie kontynentalnej

22 A. J. Nehrebecki, Giełdy energii elektrycznej w Unii Europejskiej [Internet:] www.wnp.pl/wiadomosci/gieldy-energii-elektrycznej-w-unii-europejskiej,-5809_1_0_10.html (dostęp: 2.11.2017 r.).

23 Hurtowe ceny energii w Europie [Internet:] <https://energiadirect.pl/gaz/hurtowe-ceny-energii-w-europie> (dostęp: 2.11.2017 r.).

Taryfy regulowane dla gospodarstw domowych

Nie

SZWECJA

Ceny hurtowe IQ 2017 r.

32 €/MWh

Średnia stawka dla gospodarstw domowych – szacunek na IQ 2017 r.

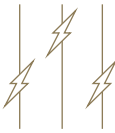
0,2 €/MWh

Udział podatków i innych opłat w cenie energii

36 %

Taryfy regulowane dla gospodarstw domowych

Nie

Europie (większe obroty notowane są tylko w Skandynawii i Wielkiej Brytanii). Co roku rośnie też liczba handlujących na EEX podmiotów – w 2016 r. było ich 555 (o 120 więcej niż w 2015 r.). Cechą charakterystyczną rynku hurtowego jest też poziom jego integracji z innymi państwami. EEX utworzyło rynek połączony z francuską giełdą energii Powernext. Ponieważ w Niemczech nie jest stosowany mechanizm obliga giełdowego, indeksy cenowe odzwierciedlają sytuację na zliberalizowanym rynku.

⚡ Niemiecki model liberalizacji jest przykładem osiągnięcia równowagi między uwolnieniem rynku, a jego regulacją. Różnica między niskimi cenami hurtowymi, a wysoką ceną dla gospodarstw domowych stanowi wystarczający margines do operowania przez nowe podmioty i wprowadzania przez nich nowych produktów i usług. Liczba ofert oraz ich jakość są zdecydowanie najwyższe w Europie.

⚡ W Szwecji otwarcie na konkurencję nastąpiło w 1996 r. poprzez umożliwienie odbiorcom swobodnego wyboru dostawcy energii. Dzięki prywatyzacji rynek cechuje niski poziom koncentracji. Obok 3 największych dostawców mających łącznie 42 proc. udział w rynku, działa tam ponad 120 sprzedawców alternatywnych. Podobnie jak w Wielkiej Brytanii i Niemczech ceny na rynku detalicznym nie są regulowane.

⚡ Pomimo pełnej swobody konkurencji i możliwości zmiany sprzedawcy wciąż duża część konsumentów nie zdecydowała się na taki krok. Głównym powodem takiego stanu rzeczy mogą być bardzo niskie ceny prądu. Dla gospodarstw domowych średnia stawka w pierwszym kwartale 2017 wynosiła 20 ct./kWh, a po uwzględnieniu poziomu dochodów zaledwie 14 ct./kWh (dane za 2015 r.), a więc najmniej w Europie. Wydatki na prąd są tak niewielką częścią budżetów konsumentów, że nie zwracają oni uwagi na możliwość oszczędności w tym zakresie. Z drugiej jednak strony, Szwedzi którzy zdecydowali się na zmianę dostawcy robią to częściej niż Niemcy. W 2016 r. na taki krok zdecydowało się aż 9,7 proc. odbiorców. Istotną część odbiorców zmieniających sprzedawcę w Szwecji stanowią najemcy mieszkań. Jest to związane z wymogiem zawarcia odrębnej od najmu umowy na dostawę prądu.

⚡ W Szwecji około 85 proc. ceny dla konsumentów stanowi koszt za jaki sprzedawca nabywa energię. Niska stawka za prąd na rynku detalicznym jest więc konsekwencją sytuacji na rynku hurtowym. Dostawcy nabywają energię na giełdzie towarowej lub w ramach kontraktów bilateralnych zawieranych ze spółkami wytwarzania. Rynek hurtowy jest częścią wspólnej giełdy państw nordyckich – Nord Pool i w związku z tym jest bardzo silnie zintegrowany z innymi rynkami regionu. Platforma ta posiada największy w Europie wolumen obrotu energią, co powoduje, że szwedzki rynek cechuje duża płynność, a ceny dla odbiorców finalnych są niskie. Dla sprzedawców oznacza to również, że mogą nabywać energię z bardzo wielu źródeł. W Szwecji, podobnie jak w przypadku Niemiec i Wielkiej Brytanii nie istnieje obliga giełdowe. Oferowane ceny zależą wyłącznie od czynników rynkowych.

⚡ Produkcja energii elektrycznej w Szwecji opiera się głównie na energetyce jądrowej i elektrowniach wodnych. Taki koszyk paliwowy energetyki sprawia, że ceny prądu w hurcie są bardzo niskie. Mimo to dostawcy opierają swoje przewagi konkurencyjne o zdolność do ograniczenia kosztów operacyjnych. W efekcie, szwedzcy sprzedawcy energii elektrycznej należą do najefektywniej działających firm na europejskim rynku.

TABELA 3 PORÓWNIANIE ELEMENTÓW ROZWOJU LIBERALIZACJI RYNKU ENERGII W WYBRANYCH PAŃSTWACH

	Wielka Brytania	Niemcy	Szwecja	Polska
model rynku				
Brak regulacji cenowych	⚡	⚡	⚡	-
Niska koncentracja rynku	⚡	⚡	⚡	⚡-
Wysoki poziom konkurencji	⚡	⚡	⚡	-
Wysoka płynność rynku hurtowego	⚡	⚡	⚡	⚡-
oferta rynku				
Niskie ceny energii (PSN)	⚡	⚡-	⚡	⚡
Duża liczba ofert i usług	⚡	⚡	⚡-	⚡
świadomość odbiorców				
Przejrzysty sposób zmiany sprzedawców	⚡	⚡	⚡	⚡-
Wysoka świadomość konsumentów	⚡	⚡	⚡	-
Duża liczba zmian sprzedawcy	⚡	⚡	⚡-	-
Infrastruktura				
Dobry stan techniczny infastruktury	⚡	⚡	⚡	-

Źródło: opracowanie własne

Rekomendacje – czyli jaki model liberalizacji w Polsce

POLSKA

Ceny hurtowe IQ 2017 r.

36 €/MWh

Średnia stawka dla gospodarstw domowych – szacunek na IQ 2017 r.

0,14 €/MWh

Udział podatków i innych opłat w cenie energii

22 %

Taryfy regulowane dla gospodarstw domowych

Tak

Proces liberalizacji sektora energii w Polsce nie został zakończony i wciąż pozostało do wdrożenia wiele zmian, bez których rynek nie może sprawnie funkcjonować. Jednak podejście do rynku energii w Europie nieustannie się zmienia, a ponadto kierunek tych zmian nie jest wcale oczywisty.

Pionier uwalniania rynku, jakim jest niewątpliwie Wielka Brytania, znów wyznacza nowe standardy korzystając z bogatych doświadczeń z przeszłości, jak np. kontrakty długoterminowe. Innym rozwiązaniem o podobnej charakterystyce, które zyskuje popularność jest rynek mocy. Jego zastosowanie jeszcze kilka lat temu byłoby nie do pomyślenia. Dodatkowym czynnikiem niepewności, wpływającym na proces uwalniania rynku jest postępująca dekarbonizacja energetyki, która oznacza wprowadzanie do systemu wielu rozproszonych i trudnych do zbilansowania źródeł o zerowych krańcowych kosztach wytwarzania. Wszystko to uzasadnia konieczność implementacji nowego modelu rynku, który lepiej będzie dbał o interesy odbiorców, nie naruszając przy tym bezpieczeństwa dostaw.

Polski model liberalizacji jest zupełnie inny od przytoczonych przykładów z Wielkiej Brytanii, Niemiec i Szwecji, ale wiele z doświadczeń można i warto wykorzystać w pracach nad dalszym uwalnianiem rynku. Najważniejsze aby wypracować własny model na skutecznie działający model rynku dbający o konsumenta i gwarantujący rozwój operującym na nim firmom.

Odbiorca w centrum uwagi

Skuteczna liberalizacja rynku energii elektrycznej wymaga postawienia odbiorców w centrum uwagi. W pierwszej kolejności należałoby lepiej zadbać o ich edukację na temat tego co oferuje wolny rynek. Szczególnie dotyczy to gospodarstw domowych poza miastami. Kampanie informacyjne zwiększą aktywność odbiorców na rynku, co z kolei wykreuje popyt na nowe usługi.

Sytuację odbiorców poprawi uproszczenie procesu zmiany sprzedawcy. Procedura powinna być zorganizowana podobnie do powszechnie znanego modelu zmiany operatora sieci komórkowej. Dodatkowo uproszczone powinny zostać rachunki za prąd. Obecnie są one często niezrozumiałe,

gdyż zawierają zbyt dużo treści. Warto więc skorzystać z doświadczeń telekomów, umieszczając na fakturze jedynie informację o zużyciu energii i wysokości opłaty. Pozostałe dane, w tym rodzaj taryfy, rozliczenie sprzedaży i dystrybucji energii czy prognozy mogą pozostać do wglądu np. na internetowym koncie klienta.

Obowiązek taryfowania odbiorców indywidualnych powinien zostać zniesiony, co pomogłoby zaostrić konkurencję, a w efekcie podnieść jakość oferty dla odbiorców. Deregulacja stawek detalicznych może oczywiście spowodować jednorazowy wzrost cen. Dlatego odbiorcy szczególnie narażeni powinni być chronieni przed popadaniem w tzw. ubóstwo energetyczne przy pomocy narzędzi polityki społecznej. Rozwiązaniem mogłoby być też wprowadzenie mechanizmu taryf maksymalnych.

Oczekiwane jest też zmniejszenie kosztów operacyjnych ponoszonych przez sprzedawców alternatywnych. Przykładowo jednym z etapów liberalizacji było opracowanie w 2013 r. jednolitego standardu umowy zawieranej przez wszystkich sprzedawców energii (tzw. generalnej umowy dystrybucyjnej dla usługi kompleksowej, GUD-K). Dla odbiorców oznaczało to uproszczenie procedur, zaś dla sprzedawców przejście dotychczasowych obowiązków OSD. Musieli oni przejąć koszty zawarcia i obsługi umowy, jej fakturowania, windykacji, obsługi klienta, czy też utrzymania zabezpieczeń finansowych. Tym samym firmom utrudniło to funkcjonowanie. Dobrym pomysłem byłoby również oddzielenie wzorem Szwecji umowy najmu mieszkania od umów na dostawę mediów.

Organizacja sektora

Polski sektor energetyczny zdominowany jest przez spółki Skarbu Państwa. Powoduje to konflikt interesów między zadaniami regulacyjnymi a właścicielskimi. Dlatego proces konsolidacji aktywów sektora w rękach państwa powinien zostać odwrócony. Dominująca pozycja największych sprzedawców sprawia, że mobilność odbiorców między nimi nie ma ekonomicznego sensu. W centrum zainteresowania zamiast odbiorców są producenci. Co więcej, rynek zdominowany przez państwo nie jest skłonny do wprowadzania nowych produktów i usług, pilnując obowiązującego status quo.

Prywatyzacja i uwalnianie rynku wymaga mocnej pozycji regulatora. URE powinien być gwarantem odpowiedniego wyważenia interesów między sektorem energii a odbiorcami. Jego rola powinna rosnąć wraz z postępowaniem liberalizacji. To regulator może najskuteczniej zapobiegać nadmiernemu wzrostowi cen energii oraz chronić tzw. odbiorców wrażliwych.

Infrastruktura

Istotnym elementem liberalizacji rynku są inwestycje w infrastrukturę sieciową i połączenia transgraniczne. Dobrze rozwinięte połączenia wewnątrzsystemowe poprawiają efektywność całego rynku i pozwalają na wprowadzanie nowych innowacyjnych produktów. Połączenia międzysystemowe poprawiają płynność i umożliwiają arbitraż cen między rynkami. Może być to korzystne zwłaszcza dla dużych odbiorców.

Ważnym elementem budowy rynku jest wprowadzanie inteligentnego opomiarowania. Odpowiednie cele i terminy zapewnia unijna legislacja, jednak zasadne byłoby przyspieszenie procesu, co mogłoby skutecznie zachęcić do wejścia na rynek nowych graczy i podnieść poziom usług.

Alternatywni dostawcy

Firmy energetyczne mają wciąż ograniczoną ofertę. Nie potrafią też skutecznie dotrzeć do klientów z informacją na swój temat. Konieczne jest więc poszerzanie zakresu świadczonych usług i produktów oraz wzmocnienie polityki informacyjnej. Zasadny jest rozwój współpracy sprzedawców energii z branżą telekomunikacyjną, ubezpieczeniową, spożywczą czy tzw. pogotowia domowego. W jej ramach przygotowywane będą dla konsumentów oferty łączone, zawierające usługi dostarczane przez firmy działające niezależnie od siebie.

Prywatyzacja i uwalnianie rynku wymaga mocnej pozycji regulatora. To URE jest najlepszym gwarantem odpowiedniego wyważenia interesów między sektorem energii a odbiorcami. Jego rola powinna rosnąć wraz z postępowaniem liberalizacji.

Bibliografia

Audytel, Analiza możliwości zwiększenia konkurencji na rynku sprzedaży energii elektrycznej, raport dla Krajowej Izby Gospodarczej Elektroniki i Telekomunikacji Warszawa 2015 r.

British Embassy Tokyo, UK Energy Innovation. The history and current status of the UK’s electricity and gas markets, s. 6-7 [Internet:] <https://app.box.com/s/vxa9bpoav21alu4iv6msb5y61c81tqbe>;

Clean Energy For All Europeans - Pakiet Zimowy – propozycje regulacji rynku energii UE ze strony internetowej Komisji Europejskiej [internet] <https://ec.europa.eu/energy/en/news/commission-proposes-new-rules-consumer-centred-clean-energy-transition>;

Derski B., Dlaczego Niemcy płacą 2x więcej za prąd? [Internet:] www.wysokienapiecie.pl/statystyka/775-ceny-energii-w-niemczech-i-polsce;

Derski B., Dlaczego Polacy nie zmieniają sprzedawcy energii? [Internet:] www.wysokienapiecie.pl/rynek/712-zmiana-sprzedawcy-energii-pradu-ceny-najtaniej;

European Energy Exchange Group, Annual report 2016. Visions for sustainable growth, s. 4 [Internet:] <https://www.eex.com/blob/66626/17cc36f9c69c14467c7827576dd68db7/eex-gb-2016-en-download-data.pdf>;

Eurostat, Energy prices in the EU in 2015 Household electricity prices rose by 2.4%... while household gas prices fell by 1.7%, 103/2016 - 27 maja 2016;

Forum Analiz Energetycznych, Rynek mocy w Wielkiej Brytanii - doświadczenia ważne dla Polski, kwiecień 2015 r.;

Frączek P., Wybrane aspekty zmiany polityki energetycznej Szwecji, Polityka Energetyczna Tom 15/ Zeszyt 3 2012;

GfK Polonia, Badanie świadomości klientów indywidualnych w zakresie zmiany sprzedawcy energii elektrycznej oraz praktyk rynkowych sprzedawców - prezentacja wyników, Katowice 2015;

Gilewski P., Węglarz A., Wierchołowska A., Ekspertyza dotycząca analizy usług energetycznych w Polsce, [Internet:] <https://www.documents.clientearth.org/wp-content/uploads/library/2016-12-07-ekspertyza-dotyczaca-analizy-uslug-energetycznych-w-polsce-ext-pl.pdf>

Komisja Europejska, Energy Union Package, A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy, February 2015;

Komisja Europejska, EU energy in figures; Statistical pocketbook 2016;

Komisja Europejska, The new deal for energy consumers, July 2015;

Koniec tradycyjnej energetyki? – Jak wygrać w dobie zmian; Raport PwC i ING Banku Śląskiego, kwiecień 2015 r.;

Money.pl – artykuły z serwisu informacyjnego;

Musiałek P., Bariery rozwoju rynku energetycznego w Polsce, [Internet:] www.academia.edu/10073468/Bariery_rozwoju_rynku_energetycznego_w_Polsce;

RWE, Barometr Rynku Energii RWE Jak przyjazne dla klienta są rynki energii w Europie?, Warszawa 2011;

Serena R., The European electricity market liberalization. Motives, problems and benefits for the consumers, [Internet:] <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=134162>;

Swedish Energy Markets Inspectorate, The Swedish electricity and natural gas market 2016, s. 35 [Internet:] https://www.ei.se/PageFiles/310277/Ei_R2017_06.pdf;

Towarowa Giełda Energii, Tauron chce wyższego obliża giełdowego i niższych kosztów na TGE, [Internet:] www.towarowa-gielda-energii.cire.pl/st,8,225,item,149730,1,0,0,0,0,0,tauron-chce-wyzszego-obliga-gieldowego-i-nizszych-kosztow-na-tge.html;

Towarzystwo Obrotu Energią, Raport TOE. Analiza płynności rynku energii elektrycznej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem rynku giełdowego, Warszawa 2017;

Towarzystwo Obrotu Energią, Rynek energii elektrycznej i gazu w Polsce- stan na 31 marca 2016 r. Raport TOE, Warszawa 2017;

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997r. - Prawo energetyczne (Dz.U. z 2017 r. poz. 220);

Rynek ESCO w Polsce

Polska w podnoszeniu efektywności energetycznej radzi sobie dobrze, ale energochłonność krajowej gospodarki jest nadal trzy razy większa niż na zachodzie Europy. Przedsiębiorstwa i samorządy wciąż mają ogromny potencjał zmniejszania zużycia energii. Jednym ze sposobów jego uruchomienia mogą być usługi typu ESCO.

Barier rozwoju ESCO w Polsce

- » Przechyłana infrastruktura przesyłowa i dystrybucyjna utrudnia przyłączanie nowych źródeł energii.
- » Brak wiedzy na temat ESCO i rozwiązań poprawiających efektywność energetyczną.
- » Niskie ceny energii, co nie motywuje do ograniczania jej zużycia.
- » Unijne dotacje zniechęcają samorządy do korzystania z usług firm ESCO.

W 2004 r. aby wyprodukować jedną jednostkę PKB (czyli 1 tys. euro), trzeba było zużyć 4,5 megawatogodzin (MWh) energii, a dziesięć lat później już tylko 3,4 MWh. Od 2000 r. energochłonność polskiej gospodarki malała dwa razy szybciej niż w innych krajach Unii Europejskiej. Było to efektem wdrażania wydajniejszych technologii w przemyśle, oświetlenia, ulicznego i ogrzewania budynków.

energochłonność pierwotna polskiego PKB jest wyższa o 15 proc. od średniej europejskiej i ponad dwukrotnie wyższa niż w najmniej energochłonnych krajach Europy, takich jak Irlandia czy Dania.

Polski rynek ESCO dopiero się kształtuje

Według danych z 2012 r. w kraju działa kilkadziesiąt firm wyspecjalizowanych w usługach ESCO, ale jedynie 10 rzeczywiście prowadzi działalność w tym zakresie. Z ich usług najwięcej korzystają samorządy i sektor publiczny. Ich roczne przychody, według szacunków Instytutu Ekonomii Środowiska, wynoszą od 40 do 100 mln zł.

ZAKRES USŁUG ŚWIADCZONYCH PRZEZ FIRMY FUNKCJONUJĄCE W OPARCIU O MODEL ESCO W POLSCE (LICZBA FIRM)

Źródło: Krajowy Plan Działalności dotyczący efektywności energetycznej dla Polski 2014, Ministerstwo Gospodarki

W latach 2004-2014 energochłonność polskiego PKB obniżyła się o 29 proc.

Doświadczenie, dla przykładu, kosztuje około 100 zł na godzinę. Takie spółki-ciepłota ma m.in. Ciepłownictwo Miejskie (Zakład Ogrzewania i Chłodzenia), Energetyka (Energetyka i Usługi), czy Veolia. W rynek usług energetycznych wchodzi również PGE. Jedną z najpóźniej działających firm ESCO w Polsce powstała w 2005 r. krakowska Przedsiębiorstwa Usługowo-Energetyczne (PUE).

W ESCO coraz częściej inwestują też duże koncerny energetyczne. W tym roku do grupy PGE dołączyła spółka Ciepłownictwo Miejskie (Zakład Ogrzewania i Chłodzenia), Energetyka (Energetyka i Usługi), czy Veolia. W rynek usług energetycznych wchodzi również PGE. Jedną z najpóźniej działających firm ESCO w Polsce powstała w 2005 r. krakowska Przedsiębiorstwa Usługowo-Energetyczne (PUE).

Czysta oszczędność energii

Usługa	Procent oszczędności
Doradztwo / audyt	35
Ciepłownictwo, systemy chłodzące	25
Efektywność energetyczna	20
Oświetlenie	15
Kogeneracja	10
Wytworzenie i dystrybucja energii	5

Czysta oszczędność energii

RESEARCH